

**KSIĄŻNICA
BESKIDZKA**

instytut muzyki i tańca
■■■■■

Projekt edukacyjny „Tanecznym krokiem cały rok z Kolbergiem”

Konspekt lekcji z cyklu: Z ludowego skarbcza

Autor: Joanna Dziemińska

Szkoła: podstawówka/gimnazjum

Klasa: IV klasa/I klasa

Temat lekcji: Święta w wiejskim dworze

Na podstawie: M. Łozińska, W wiejskim dworze: codzienność, obyczaje, święta, zabawy, Warszawa 2010.

Cele poznawcze:

1. Zapoznanie ucznia ze zwyczajami wiejskiego polskiego w okresie Bożego Narodzenia.

Cele operacyjne

- uczeń potrafi wymienić potrawy podawane na Wigilię - uczeń rozumie symbolikę siana umieszczanego pod obrusem D
- uczeń rozumie symbolikę pustego talerza na stole wigilijnym D
- uczeń potrafi wymienić tradycje wigilijne wiejskiego polskiego w XIX w.

2. Przedstawienie uczniom zwyczajów wielkanocnych wiejskiego polskiego.

Cele operacyjne

- uczeń potrafi scharakteryzować czynności wykonywane w dworze polskim w okresie Wielkiego Tygodnia B
- uczeń potrafi wymienić potrawy święcone w Wielką Sobotę
- uczeń rozumie symbolikę potraw święconych w Wielką Sobotę
- uczeń potrafi wymienić tradycje wielkanocne wiejskiego polskiego w XIX w.
- uczeń potrafi wymienić tradycje związane z poniedziałkiem wielkanocnym

Taksonomia ABC:

A – uczeń wie:

- uczeń potrafi wymienić potrawy podawane na Wigilię
- uczeń potrafi wymienić potrawy święcone w Wielką Sobotę

B – uczeń rozumie:

- uczeń potrafi wymienić tradycje związane z poniedziałkiem wielkanocnym

C – uczeń rozumie w sytuacjach typowych:

- uczeń potrafi wymienić tradycje wigilijne ziemiaństwa polskiego w XIX w.

- uczeń potrafi wymienić tradycje wielkanocne ziemiaństwa polskiego w XIX w.

D – uczeń rozumie w sytuacjach nietypowych:

- uczeń potrafi wymienić potrawy podawane na Wigilię - uczeń rozumie symbolikę siana umieszczanego pod obrusem

- uczeń rozumie symbolikę pustego talerza na stole wigilijnym

- uczeń rozumie symbolikę potraw święconych w Wielką Sobotę

Typ lekcji: poświęcona opracowaniu nowego materiału

Metody pracy: opis, praca ze źródłem dydaktycznym – źródłem, burza mózgów.

Czas trwania: 45 minut

Czas		Ogniwa lekcji	Czynności nauczyciela	Czynności ucznia
3	W P R	Czynności organizacyjno -porządkowe	- zaprowadzenie ładu w klasie - sprawdzenie obecności	
7	O W A D Z E N	Rekapitulacja wtórna	- nawiązanie do poprzedniej lekcji - sformułowanie pytań: 1. Jakie zwyczaje związane są z polską tradycją bożonarodzeniową? 2. Jakie zwyczaje związane są z polską tradycją wielkanocną?	Wyznaczony uczeń odpowiada na pytania
3	I E	Ogniwo wiążące	- podyktowanie tematu: Święta w ziemiańskim dworze	Uczeń zapisuje temat
25	R O Z W I N I Ę C I E	Opracowanie nowego materiału	Opracowanie materiału w punktach: 1. Tradycje bożonarodzeniowe ziemiaństwa polskiego w XIX wieku: a) opis nauczyciela na podstawie książki M. Łozińskiej, b) uczniowie opowiadają	1. Uczniowie słuchają i zapisują je. a) Uczniowie wymieniają tradycje bożonarodzeniowe obowiązujące w ich domach. b) Uczniowie

			o zwyczajach bożonarodzeniowych obecnych w ich domach. 2. Tradycje wielkanocne ziemiaństwa polskiego w XIX wieku: a) opis nauczyciela na podstawie książki M. Łozińskiej, b) uczniowie opowiadają o zwyczajach wielkanocnych obecnych w ich domach.	porównują tradycje. 2. Uczniowie słuchają i zapisują je. a) Uczniowie wymieniają tradycje wielkanocne obowiązujące w ich domach. b) Uczniowie porównują tradycje.
5	P O D S U M O W A N I E	Rekapitulacja pierwotna	Nauczyciel zadaje pytania: 1. Jakie tradycje bożonarodzeniowe ziemiaństwa polskiego w XIX wieku? 2. Jakie tradycje wielkanocne ziemiaństwa polskiego w XIX wieku?	Wybrani bądź chętni uczniowie odpowiadają na pytania
1		Zlecenie pracy domowej	- przeprowadzenie wywiadu ze starszym pokoleniem (dziadkowie, pradziadkowie) na podstawie ankiety nr 1 w celu uzyskania informacji dotyczących zwyczajów obchodzenia świąt Bożego Narodzenia - przeprowadzenie wywiadu ze starszym pokoleniem (dziadkowie, pradziadkowie) na podstawie ankiety nr 2 w celu uzyskania informacji dotyczących zwyczajów obchodzenia Wielkanocy	Uczniowie zapisują zadanie domowe.
1		Ocena uczniów	Wpisanie plusów lub ocen za aktywność na lekcji	

Propozycje dodatkowe do tematu: Święta w ziemiańskim dworze

- porównanie uzyskanych informacji z opisem obchodzenia świąt ziemiaństwa polskiego w XIX wieku zamieszczonych w: M. Łozińska, *W ziemiańskim dworze: codzienność, obyczaje, święta, zabawy*, Warszawa 2010. (przykłady menu – aneks nr 1 i aneks nr 2)

Więcej informacji można uzyskać w Książnicy Beskidzkiej w Bielsku-Białej lub w najbliższej bibliotece.

Źródła dostępne w Książnicy Beskidzkiej:

Dwór polski w XIX wieku: zjawisko historyczne i kulturowe: materiały II seminarium zorganizowanego przez Oddział Kielecki Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Kraków 6-7 kwietnia 1989, red. A. Gogut, Warszawa 1990.

M. Głuszek, *Śmierny gust w Wilamowicach: 2001-2012*, Wilamowice 2012.

M. Kiereś, *Od Adwentu do Ostatków na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn.

S. Markowski, *Dwór polski*, Warszawa 1995.

Potrawy i zwyczaje Bożego narodzenia: wyczaruj pachnące, radosne święta, red. M. Krzyżanek, Poznań 2013.

J. Smosarski, *Oblicza świąt*, Warszawa 2005.

H. Szymanderska, *Polska Wielkanoc: tradycje, zwyczaje, potrawy*, Warszawa 1991.

H. Szymanderska, *Polska Wigilia*, Warszawa 2003.

H. Szymanderska, *Zwyczaje świąt Bożego Narodzenia w różnych regionach Polski*, Bielsko-Biała 2007.

Menu na Boże Narodzenie

Klasyczne menu na Boże Narodzenie na podstawie M. Łozińska, W ziemiańskim dworze: codzienność, obyczaje, święta, zabawy, Warszawa 2010, s. 45.

„Zupa migdałowa z ryżem i rodzenkami, a druga jaka komu się podoba, barszcz z uszkami albo zupa rybna z farszem.

Szczupak na szaro w kwasie z cytryną i rodzenkami.

Okunie posypane jajami oblane masłem.

Szczupak na żółto, zimny, w całku, z szafranem i rodzenkami, na stole postawiony.

Karp cały na zimno, z rumianym sosem, z rodzenkami na stole postawiony.

Pasztet z chucherek [wątróbek rybnych] we francuzkim cieście.

Lin w galarecie, można także stawić na stole.

Karasie smażone z czerwoną kapustą.

Krem śmietankowy, galareta albo kisielek.

Suszenina ze śliwek, wisień i gruszek.

Zamiast chleba, strucle na migdałowym lub makowym mleku, powinny leżeć całe z jednego i drugiego końca stołu”.

Autorka zapożyczyła menu z XIX-wiecznego podręcznika sztuki kulinarnej Marii Marciszewskiej „Kucharka szlachecka”

M. Łozińska, W ziemiańskim dworze: codzienność, obyczaje, święta, zabawy, Warszawa 2010, s. 43- 44.

(...), „Pierwsze zjawiały się na stole zupy w filiżankach, czasem aż trzy do wyboru – postny czerwony barszcz i uszka z grzybami, zupa grzybowa albo słodka migdałowa (...). Potem podawano ryby – lina w galarecie, smażonego karpia z chrzanem lub majonezem, szczupaka z wody, a do niego posiekane jajka na twardo, ziemniaki i stopione masło w sosjerce. Po rybach – gołąbki z kapusty z kaszą gryczaną i grzybami, pierożki z grzybami, pierożki z kapustą, kompot z suszonych śliwek (...) i na koniec – kutia, kresowy specjał przyrządzany z ziaren pszenicy, maku, miodu i bakalii. (...) w zachodniej Galicji kutię zastępowały kluski z makiem”.

Menu na Wielkanoc

Klasyczne menu na Wielkanoc na podstawie M. Łozińska, *W ziemiańskim dworze: codzienność, obyczaje, święta, zabawy*, Warszawa 2010, s. 148.

„Placki. Mazurki, torty.

Indyków dwa, jeden z złotem nadzianiem, drugi z mięsnem.

Szynek dwie: jedna ze skórą wędzona i upieczona, druga z dzika, albo wieprza marynowana bez skóry.

Kiełbasy wędzone rozmaite odgotowane i świeżo opiekane.

Zwierzyna: zając, cietrzew, głąsce, słomki, kaczkę, pieczeń sarnia.

Prosięta ze słodkim i gorzkim nadzianiem.

Pieczeń cielęcą.

Jaja czerwone odgotowane.

Ser świeży ze śmietaną i kminem, masło świeże.

Baranek pieczony kto zechce.”

Autorka zapożyczyła menu z XIX-wiecznego podręcznika sztuki kulinarnej Marii Marciszewskiej „Kucharka szlachecka”

Z ludowego skarbca

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego